

Bediüzzaman'ın metodu, tamir ve inşadır

Nevzat Tarhan

Prof. Dr., Üsküdar Üniversitesi Rektörü

Böyle bir program düzenlediği için öncelikle Risale-i Nur Enstitüsü'ne özellikle teşekkür ediyorum. Sadece Türkiye'de değil dünyada ciddi bir belirsizlik var. Kavramlar karışmış. Geçen Konfüçyüs'ün bir sözünü okudum: "Kral olsanız ne yapardınız?" diye soruluyor. Verdiği cevap şöyle: İlk yapacağı iş, kavramları yeniden tanımlamaktır. Gerçekten bir psikolojik savaş yaşıyoruz. Bu savaş içerisinde kavramlar kirletiliyor, anlamlar değiştiriliyor. Bu anlamlarla semboller oluşturuluyor. Semboller üzerinden savaşlar yapılıyor. Bediüzzaman Hazretlerinin hayatını incelediğimizde de bunu örneklerini görüyoruz. Hayatında bu derece yanlış anlaşılabilir bir insan çok azdır. Tabii ki hakikatler gizli kalmıyor. Hakikatlerin er geç ortaya çıkmak gibi bir davranışı var. Bediüzzaman'ı bu toplum, siyaset, gittikçe tanımaya başladı. İş daha da ileriye gitti. Öyle ki Bediüzzaman istismar edilmeye başlandı. Risale-i Nur'un istismarının yapıldığını da son zamanlarda görüyoruz. Bu aslında toplumda nasıl kökleştiğini gösteriyor. İstismarın önüne geçmek için derin çalışmalara ihtiyaç var.

Bediüzzaman'ın birlikte yaşama bilincini incelerken şu tesbitleri yapabiliriz: Bediüzzaman Türkiye'de demokrasi kültürünün yerleşmesini sağlamıştır. Türkiye bir Mısır değilse, Ortadoğu'daki kaotik toplumlar gibi değilse, burada Bediüzzaman'ın getirdiği demokrasi kültürünü büyük etkisi vardır.

Biz demokrasiyi hep Batı değeri olarak kabul ediyoruz. Demokrasi aslında aileden başlıyor. Ailede demokratik davranışın dört özelliği var: Birisi, eleştiriye açık olmak, hesap verebilir olmaktır. Eğer eleştiriye açık değil ve hesap verebilir değilseniz demokrat değilsinizdir. Bu sebeple demokrasilerde muhalefet kutsaldır. İkinci özellik, özgürlükçü olmaktır. Yani kendi fikrini zorla kabul ettirmemek. Mesela bir anne çocuğuna illa bu yemeği yiyeceksin diyorsa, o demokrat değildir. Anne baba seçenekler sunacak, çocuk birini seçecektir. Bunu öğretebilmek gerekiyor. Bir diğeri de totaliter olmamak, çoğulcu olmak, farklı fikirlerle sahip olmaktır. Mesela bir evde düşünün, herkes FB'li ya da GS'li olmak zorunda diyorsanız, bu evde demokrasiden söz edilemez. Dördüncü özellik de katılımcılıktır. Bir yere giderken, bir karar alırken, birlikte hareket edebilmek. İslam toplumlarına baktığımızda, bunun Asrı Saadet'te yaşandığını görüyorsunuz. Daha sonra bu güzel uygulama ikinci palan düşmüş.

İnsanlık İkinci Dünya Savaşı'nı yaşayınca, demokrasinin kıymetini anlamış. Biz, böyle bir savaş yaşamadığımız için bunu yeni yeni anlamaya

başlıyoruz. Bediüzzaman daha çok önceleri bunları İkinci Meşrutiyet'te, Münazarat'ta söylemiş. O zaman meşrutiyet olarak söyleneni demokrasi olarak tanımlayabiliriz. Bediüzzaman "daima kavinin zayıfları ezmesi hayvanların birinci düsturudur" diyor ve şöyle söylüyor: "İnsanlar hayvanlıktan çıkıp geldiği vakit nasılsa bunu beraber getirmişler. Demek istibdat hayvaniyetten gelmez." Bir insan müstebid ise, fikrini zorla kabul ettirmeye çalışıyorsa, totaliterse, her şeyi ben biliyorum diyorsa, bu şiddetli ifadeye mazhardır. Şiddetli bir ifade bu... istibdat hayvansal bir davranıştır, hayvaniyetten gelmez, diyor.

Bediüzzaman yine istibdat için diyor ki: "İstibdat tahakkümdür, muâmele-i keyfiyedir, kuvvete istinad ile cebirdir, rey-i vâhiddir, sû-i istimâlâta gâyet müsâit bir zemindir, zulmün temelidir, insâniyetin mâhisidir." İstibdatı Münazarat'taki gibi bu derece güzel tanımlayan Bediüzzaman medresedeki istibdatla ilgili şöyle yapmış: O otuzlu yaşlarda İstanbul'a gidip, kaldığı handa duvara "her suale cevap verilir, sual sorulmaz" diye yazmış. Buna yüzeysel baktığımızda şunu düşünüyoruz: "Orada kendisini tanıttırmak, dikkati çekmek için yapmıştır," deriz. Yani Doğu'dan gelmiş, değişik kıyafetli, şivesi farklı... böyle birisini İstanbul uleması, o kadar enaniyeti yüksek insanlar, niye dinlesinler? Bak, dikkat çekmek istiyor, o yüzden yapıyor diye düşünecekler. Belki bir sebep bu; ama gerçek diğer bir sebep şudur bence: Medreselerde hiç soru sorma diye bir durum yok. Buyurgan bir sistem kurulmuş. Hoca öğretiyor, diğerleri itaat ediyor kuzu gibi. Bediüzzaman, bu sistemi tersine çevirip ezber bozuyor. Bu yazdığı yazıyla talebenin soru sorma isteğini uyandırıyor. Aslında bu eğitim sisteminde devrimdir. Türkiye'deki eğitim sistemi halen bu seviyede değil. Yetenek ve beceriye dönük bir eğitim sistemi ise talebenin soru sormasına bağlıdır. Yakalayamadığımız bu eğitim sistemini Bediüzzaman yüz sene öncesinde yakalamış.

Bediüzzaman hürriyet için de şöyle söylüyor ve demokrasi tanımında 'hissiyat-ı ulviyeyi uyandırır' diyor. Cumhuriyeti "adalet, meşveret ve kanda cem-i kuvvet" olarak tanımlıyor. Adalet ve meşveret... cem-i kuvvet şimdiki hukukun üstünlüğüdür. Güç şahıslarda değil, kanunlarda olacak. Ve bu üçünü o tarihlerde savunuyor. Yani keyfi yönetime şiddetle karşı çıkıyor. Bediüzzaman'ın istibdata karşı çıkması yalnızca o günler için değildir. Bediüzzaman o zamana değil, yüzyıl sonrasına, bu güne hitap etmiş. Bugün bizim Bediüzzaman'ı daha yeni yeni anlıyor olmamız çok dikkat çekicidir.

Bu zamanda Bediüzzaman'ın bilgi çağına şöyle bir vurgusu da var: "Kimin aklı keskin, kalbi parlak ise o yükselecektir" diyor. Asr-ı hazır hükümetler ilme istinad ettiklerinden Hızırvari ömre mazhardırlar. Hükümet kuvvete istinad ediyorsa ömrü kısa olacaktır; zira kuvvet geçince hükümette bitiyor.

Müsbet hareket açısından Bediüzzaman'ın siyasete kattıklarına baktığımızda, insan davranışı açısından üç türlü siyaset tarzı var: Siyaset uzmanlarının ilgilendiği kişiler üzerinden yapılan siyaset. Strateji uzmanlarının alanına giren olaylar üzerinden yürüyen diğer bir siyaset var. Bir de kavramlar üzerinden yapılan siyaset var. Bununla da felsefeciler ilgileniyor. Bediüzzaman kavramlar üzerinde büyük bir vizyon geliştirmiş. Hiç bir siyasi cereyana

*Bu zamanda
Bediüzzaman'ın
bilgi çağına şöyle
bir vurgusu da
var: "Kimin
aklı keskin,
kalbi parlak ise
o yükselecektir"
diyor. Asr-ı
hazır hükümetler
ilme istinad
ettiklerinden
Hızırvari ömre
mazhardırlar.
Hükümet kuvvete
istinad ediyorsa
ömrü kısa
olacaktır; zira
kuvvet geçince
hükümette bitiyor.*

Bediüzzaman güç odaklarıyla hiç bir zaman pazarlığa girmemiştir. Pazarlığa girenler ise dini siyasete alet etmek zorunda kalmışlardır. Davalarını, hatta Risale-i Nur'u alet etmek zorunda kalmışlardır. Bu yüzden Bediüzzaman hileyi hilesizlikte bulmuş.

katılmamış. Güç odaklarıyla pazarlığa girmemiş. Güç odakları, psikolojik savaşta birini kullanmak istiyorsa ona müthiş imkanlar verir. Krediler verir, yollarını açar, bütün dünyaya tanıtır. Onu besleyip belli bir noktaya getirdikten sonra, ona "bazı şeyleri yap" der. O kazandığı şeyleri kaybetmemek için taviz vermeye başlar. Daha önceki yatırımlarının hesabını ister. Bediüzzaman güç odaklarıyla hiç bir zaman pazarlığa girmemiştir. Pazarlığa girenler ise dini siyasete alet etmek zorunda kalmışlardır. Davalarını, hatta Risale-i Nur'u alet etmek zorunda kalmışlardır. Bu yüzden Bediüzzaman hileyi hilesizlikte bulmuş.

Müsbet hareket ile menfi hareket açısından benim Risale-i Nur'dan edindiğim bilgiye göre; niyet bazında "müsbet ve menfi hareket nedir?" diye baktığımızda, müsbet ispat edilmiş hareket, doğrulanmış hareket; menfi hareket de nehyedilmiş, yasaklanmış, doğrulanmamış, yıkan anlamında; olumlu olumsuz, pozitif negatif anlamında kullanılmıştır. Risale-i Nur'dan edindiğime göre müsbet hareket, rıza-yı İlahiyi ön plana alır. Menfi harekette ise riya, gösteriş hakimdir. Tercih ve kararlarımıza göre, biz bir bakıma kaderimize yol açmış oluyoruz. Eğer çıkar, menfaat, riya, gösteriş için niyetlenmişsek bu menfi bir durumdur. Hedef noktasında farklı şeyler vardır. Müsbet hareket iman hizmetini hedef olarak seçmiştir. Siyasi olarak bir hedef koymamıştır. Devlet talebi yok. Şuraları ele geçirip şuralarda kadrolaşayım yok. Hedef olarak bunları düşünmek ise menfi hareket; iman hizmetini düşünmek ise müsbet hareket oluyor.

Metotta bunlarla alakalı neler var diye bakacak olursak; menfi harekette neticeye ulaşmak için her şey caizdir. Makyavelist politikalar... "Amaca ulaşmak için her şey caizdir" diyerek her türlü yalan söylenebiliyorsa, buradaki metotta menfi hareket ediliyordur. Niyetinizin iyi olması yetmiyor. Burada şu güzel sözü hatırlamakta fayda var. "Cehennemın bazı duvarları iyi niyet taşlarıyla örülmüştür." Yani iyi niyetli olmak, bir insanın hedefe ulaşması için yetmiyor.

Bediüzzaman burada, metod olarak teslim ve tevekkül metodunu seçmiştir. Burada "ben elimden geleni yaparım" anlayışı vardır; sonuç olursa ala, olmazsa tevekkül ederim. Her şeyi kontrol eden, her şeye gücü yeten bir güç ve kudret var. "Demek ki bunun zamanı gelmemiş" diyerek kabullenici olur. Bir kimse bunu yapamazsa, onun hırsı vardır. Hırs ihlase zarar veriyor ve müsbet hareket düsturundan böylece ayrılmış oluyorsunuz.

Usül olarak da takdir, övgü, onay metodlarını kullanır. Yani kişi başka tarafın yanlışlarına, kusurlarına odaklı değil, kendi doğrularına odaklı düşünür; şeytan taşlamaz, evliyayı alkışlar. Yapılan iş ayındır; ama metod açısından- zaten bu durum psikolojide de pozitif psikoloji olarak, hekimlikte de dokulara saygılı hekimlik olarak geçiyor- tahrip değil, tamir yöntemi seçiliyor. Önceki hekimlik anlayışında bir insanı hemen ameliyat ediyorlardı. Hem en kuvvetli ilaçları veriyorlardı. Şimdi, dokulara saygılı hekimlikte, bağışıklı sistemini harekete geçirip hastalığı kendi kendine yenmesini sağlamak tarzında bir yol seçiliyor ki bu pozitif hekimliktir. Neticede tahribi değil, tamiri seçmiş.

Bediüzzaman da tamir ve inşa yolunu seçmiştir. O mevcut sistemde de

tamir yolunu seçiyor. “Sen kalk, ben yapayım” da demiyor, burada siyasi aktör ve nesne olmuyor ve nesne de yaptırtmıyor kendisini. Siyasette sadece uyarı, ikaz vazifesi var ve sadece onu yapıyor. Siyasetle, “sen kalk ben oturayım” ilişkisine girmiyor. Hatta şöyle bir ifadesi var: “Risale-i Nur mesleği, nezihane, nazikane ve kavlileyyin iledir.” Kavlileyyin, yumuşak sözlü olmaktadır. Bu peygamber metodudur. Bediüzzaman yumuşak dilli olmayı bir metod olarak benimsemiştir.

Yine Bediüzzaman “acz, fakr, şefkat ve tefekkür” demiştir. Mesela neden “aşk” dememiş? Aşk Mevlana’nın kullandığı bir kavramdır. Onun zamanında önemliydi. Aşkla şefkat arasında şöyle bir fark var. Aşkta çıkar beklentisi vardır. Yani aşık olduğunuz kimsenin sana iyi davranmasını, seni anlamasını beklersiniz. Ama şefkate hiçbir ücret ve karşılık yoktur. Hatta bu tarz aşka, şimdi, ‘otantik aşk’ diyorlar. Otantik kelimesinin Türkçedeki karşılığını biliyorsunuz, ‘halis’ demektir. Acz, fakr, şefkat ve tefekkür prensiplerini hayatına yansıtan insanların Risale-i Nurları da daha iyi anladığını gördüm. Kendi aczini bilen, kendi fakrını bilen, haddini ve sınırlarını bilen kişiler, şefkat duygusu yüksek olan ve tefekküre yakın kişilerdir. Yani kafa yormaya, düşünmeye yakın kişiler Risale-i Nur’u daha iyi anlıyorlar. Benim tesbit ettiğim budur.

Bediüzzaman müsbet hareket metodunu tesadüfen bulmamıştır. Bediüzzaman’ın bu asrı iyi okuduğunu görüyoruz. Bediüzzaman’ın bir özelliği de kişiselleştirmemidir. Eski çağların öğrenme metodu kişisel ilişkiydi, önermecî metottu. Usta çırak, hoca mürid gibi... Bediüzzaman bunu değiştirmiş, kafa yorarak fikir üretmeye dayalı araçları önermiştir. Kişisel ilişkiye dayalı araçları değil de, araştırmaya dayalı araçları önermiştir. “Mesleğimiz tahkik mesleği” derken bunu ifade etmiştir. Ve kendini de ikinci plana atmıştır. Kendisinin ziyaret edilmesini reddetmiş, hediye kabul etmemiş ve çok enteresan, mezarının bilinmesini istememiştir. Mezarının dahi bilinmesini istemeyecek derecede yalnız bir insan, elli sene sonra, dünyada kitabı en çok okunan kitapları elli dile çevrilen bir insan oluyor. Bu da mesajının şifresinin yerinde olduğunu, bu zamana hitap ettiğini gösteriyor.

Kendi kişisel rehberliğini reddetmesi, kitap merkezli bir hizmet yapması onun çok farklı bir özelliği olmuştur. Onun vefatından sonra da takipçilerinin olması ve devam etmesi çok önemlidir. Çünkü bu çağ iletişim ve toplu iletişim çağıdır. Son olarak şunu söylemek istiyorum. Roma imparatorluğunda Hristiyanlık neden hızlı yayıldı, düşündünüz mü? Benim geçenlerde aklıma geldi. Biliyorsunuz, Hz. İsa Kudüs’te çıkıyor; ama Hristiyanlığın merkezi Roma olmuş. O kadar kısıtlı imkanların bulunduğu bir çağda bu nasıl ve neden olmuş? Çünkü Roma İmparatorluğu taş yollar yapmış; hanlar, köprüler, kervansaraylar yapmış. O koca imparatorluğu kontrol edebilmek için... İşte Hz. İsa’nın takipçileri bu yolu kullanarak yayılmışlar. Şu anda da, bu zamanın yolu internet. Benim size tavsiyem interneti kullanarak hakikatleri yaymaya çalışın.

“Risale-i Nur mesleği, nezihane, nazikane ve kavlileyyin iledir.” Kavlileyyin, yumuşak sözlü olmaktadır. Bu peygamber metodudur. Bediüzzaman yumuşak dilli olmayı bir metod olarak benimsemiştir.